

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ РОЗРАХУНКУ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ НА ОСНОВІ ІНДИКАТИВНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Розроблено модель розрахунку єдиного соціального внеску на основі індикативної заробітної плати, відображення його в обліку згідно запропонованої схеми, показано переваги, які сприятимуть збільшенню офіційної заробітної плати, наповненості соціального фонду і бюджету та шлях до соціальної захищеності громадян

Постановка проблеми. Виплата неофіційної заробітної плати є на сьогодні однією з найбільших проблем розвитку економіки, яка негативно впливає на соціальне забезпечення громадян. Однією із причин даного явища присутнього в економіці нашої держави є високе податкове навантаження на роботодавця і як наслідок працівники не отримують офіційної заробітної плати, а держава втрачає мільйони коштів, що мали б надходити до бюджету та соціального фонду.

Тіньова заробітна плата – це відсутність захисту працівників від незаконного звільнення, і як наслідок гарантії на безпечні та здорові умови праці, ведення подвійної бухгалтерії та криміналізація власного бізнесу, дефіцит державного бюджету і соціального фонду, спричинений ухилянням від сплати податків та внесків.

Виплату заробітної плати в “конвертах” без перебільшення можна назвати однією з найбільших на сьогодні перепон в економічному та соціальному розвитку нашої держави.

Діючи на сьогодні в Україні ставки податків гальмують зростання заробітної плати, через що доходи, які мають виражатися у формі оплати праці, стають “тіньовими”, фальсифікуючи статистику загальних доходів працюючих.

Приведення податкового законодавства у відповідність до вимог часу дасть змогу знизити податковий тиск на підприємства і забезпечити можливість збільшення фонду оплати праці. Удосконалення податкової політики в галузі регулювання заробітної плати може бути здійснено внаслідок зміни ставок оподаткування та вдосконалення схеми нарахування податків і внесків.

Стан вивчення проблеми. Проблема детінізації заробітної плати займаються ряд науковців. Так Л.В. Синяєва доводить необхідність посилення державного втручання у сферу регулювання оплати праці з метою підвищення рівня життя працюючих громадян України [6, с. 174].

Разом з тим, недостатньо дослідженими залишаються пропозиції щодо шляхів та способів детінізації заробітної плати в умовах ринкової економіки.

Мета дослідження. Відобразити в обліку запроповану модель розрахунку єдиного соціального внеску на основі індикативної заробітної плати як впливовий аспект зменшення податкового навантаження на підприємство. Розроблені пропозиції сприяють детінізації заробітної плати в умовах ринкової економіки, задіявши економіко-правові важелі у керуванні економічними процесами, введенням такої державної політики на законодавчому рівні, яка виключала б можливість створення тіньових схем на підприємствах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження заробітної плати завжди знаходилися у центрі уваги вчених. Теоретичні основи сучасних наукових підходів до визначення та оцінки податкового навантаження на фонд оплати праці в

Україні, причин та наслідків його нерівномірного розподілу між суб'єктами господарювання, викладені в роботах вітчизняних економістів, зокрема Л. Синяєвої, О. Тучак та інших.

На підставі досліджених тенденцій сьогодення Л.В. Синяєва звертає увагу на відсутність дієвого контролю з боку держави за політикою оплати праці та недосконалість науково-методичного забезпечення регулювання з цього питання [6, с. 174].

О. Тучак у своїй науковій статті зазначає деякі нюанси побудови ефективної системи оплати праці, яка зрозуміла працівникам та враховує внесок кожного з них у досягнення позитивних результатів. Розробка таких систем підвищує продуктивність праці та як наслідок – збільшує прибутковість компанії. [7, с. 23].

Більшість економістів оцінюють, що значення заробітної плати є одним із найважливіших показників, так як це перетин інтересів підприємства, працівника, податкової інспекції та соціального фонду.

Виведення заробітної плати із тіні – одне із основних завдань держави і для боротьби з нелегальною заробітною платою передбачено розпорядження КМУ від 02.03.2010 року №359-р “Про запровадження плану заходів щодо детінізації доходів та відносин у сфері зайнятості населення” [4].

Викладення основного матеріалу. Розглядаючи проблему тіньової зайнятості населення в аспекті ухилення від сплати податків, доцільно виділити роботодавців – суб'єктів підприємницької діяльності. Останні уникають легального використання робочої сили, утримують працюючих без укладання з ними передбачених законодавством договорів, приховують від обліку та оподаткування розміри реальної заробітної плати найманих працівників через виплату нелегальної заробітної плати, та не здійснення сплати внесків до соціального фонду та бюджету.

За деякими оцінками в Україні “прихована” зарплата, на яку не нараховуються податки, становить близько 11 % валового внутрішнього продукту країни. Крім того, опитування, проведене серед представників вітчизняного малого і середнього бізнесу, показало, що на кожну легально виплачену гривню припадає приблизно 1,5 долара США заробітку виданого “в конверті” [8].

Теорія американського економіста Артура Лаффера стверджує, що ставка збору, яка перетнула критичний рівень, сприяє зменшенню надходжень коштів до державного бюджету та соціального фонду, а не очікуване збільшення [10].

Взаємозв'язок високого податкового навантаження і росту тіньового сектора економіки на сучасному етапі, можна зобразити у вигляді схеми (рис. 1).

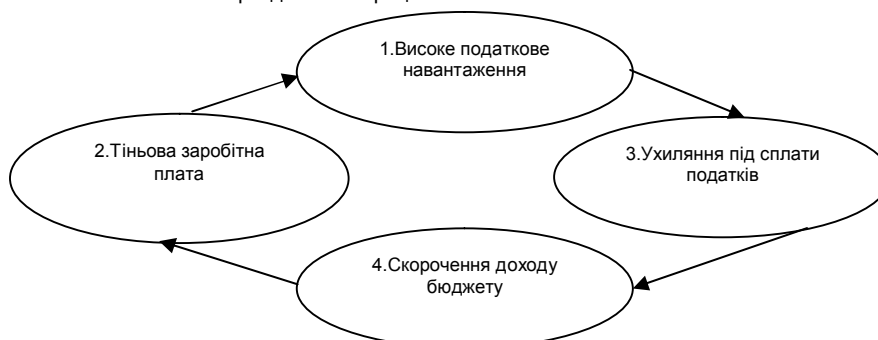

Рис. 1. Модель взаємозв'язку високого податкового навантаження та тіньової заробітної плати

Далеко не всі роботодавці готові нести податковий тягар, а тому приховують офіційну заробітну плату співробітників.

Зазвичай використовують дві схеми ухиляння від податків: перша в межах законодавчого поля і полягає в розділенні бізнесу та переведення частини працівників на спрощену систему оподаткування у приватні підприємці, які сплачують єдиний податок.

Друга схема передбачає виплату офіційної мінімальної заробітної плати, тоді як основну заробітну плату виплачують нелегально, що здійснити без порушення законодавства неможливо:

– оптимальний рівень податкового навантаження на фонд оплати праці є важливим чинником для забезпечення ділової активності, розвитку економіки в цілому, а також соціально-політичної стабільності країни;

– приховану заробітну плату без перебільшення можна назвати однією з найбільших на сьогоднішній перепон в економічному та соціальному розвитку держави.

Україна повинна використовувати світовий досвід, який направлений на зменшення податкового навантаження на бізнес, що вирішить проблему збереження робочих місць та збільшення офіційної заробітної плати.

Змінити ситуацію могло б запровадження індикативної заробітної плати, яка дорівнює розміру мінімальної заробітної плати помноженої на відповідний коефіцієнт.

Середня індикативна заробітна плата повинна бути застосована з метою розрахунку єдиного соціального внеску до єдиного соціального фонду, який нараховується з заробітної плати працівників.

Індикативна заробітна плата – це фіксована заробітна плата, на яку впливають такі фактори: мінімальна заробітна плата, кваліфікаційний рівень працівника та індикативний коефіцієнт (рис. 2).

Рис. 2. Модель формування індикативної заробітної плати

Середня індикативна заробітна плата не може бути меншою за встановлену законом мінімальну заробітну плату та збільшена на відповідний коефіцієнт для окремих категорій працівників, зокрема для перших керівників підприємств, установ та організацій такий коефіцієнт дорівнює – 5, для головних бухгалтерів – 3, для працівників – 2 [9], згідно класифікації галузей економіки та видів робіт за професійним ризиком виробництва працівників роздрібною торгівлі належать до сьомого класу [3], тому відсоткова ставка єдиного соціального внеску становитиме 36,83 % [2].

Схематично алгоритм аналітичного дослідження розрахунку нарахувань єдиного соціального внеску на індикативну заробітну плату працівників сфери роздрібною торгівлі зображено на рис. 3.

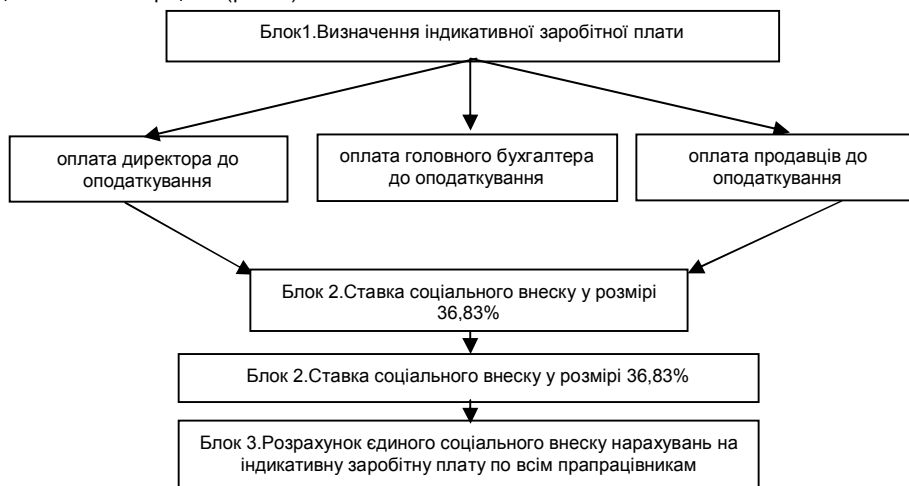

Рис. 3. Модель розрахунку єдиного соціального внеску нарахувань на індикативну заробітну плату працівників сфери роздрібною торгівлі.

Введення в дію закону про впорядкування оплати праці шляхом запровадження індикативної заробітної плати допоможе вивести із “тіні” приховану заробітну плату, здійснені зміни задовольнять усі три сторони: державу, працедавців та робітників.

Ефект від реалізації цієї ідеї призведе до значного поповнення державної бюджету та соціального фонду, а працівники отримають соціальний захист.

Для виявлення ефективності запровадження середньої індикативної заробітної плати здійснимо розрахунки нарахувань та порівняємо результати із теперішніми показниками.

Таблиця 1. Нарахування єдиного соціального внеску на заробітну плату за діючим законодавством

Посада	Показники	Кількість працівників	Заробітна плата до оподаткування	Нарахування єдиного соціального внеску в розмірі 36,83%
Директор		1	5987	2205,01
Головний бухгалтер		1	4521	1665,08
Продавець		10	18490	6809,90
Всього		12	28698	10679,99

Проведемо розрахунок суми до оподаткування заробітної плати керівника підприємства, головного бухгалтера та продавця за новою схемою із

Середня заробітна плата за даними Державного комітету статистики України у грудні 2010 року складала директора – 5987 грн. ; головного бухгалтера – 4521 грн.; продавця – 1849 грн. [8].

Розглянемо суму нарахувань єдиного соціального внеску на заробітну плату усіх працівників підприємства роздрібною торгівлі на умовному прикладі, що здійснюється за сучасною схемою у табл. 1.

застосуванням середньої індикативної заробітної плати, зважаючи на те, що мінімальна заробітна плата на 1.12.2010 складала 922 грн. [1]:

$922 \cdot 5 = 4610$ (грн.) – індикативна заробітна плата керівника підприємства, з якої будуть здійснюватись нарахування єдиного соціального внеску.

$922 \cdot 3 = 2766$ (грн.) – індикативна заробітна плата головного бухгалтера, з якої будуть здійснюватись нарахування єдиного соціального внеску.

$922 \cdot 2 = 1844$ (грн.) – індикативна заробітна плата продавця, з якої будуть здійснюватись нарахування єдиного соціального внеску.

Розглянемо суму нарахувань єдиного соціального внеску на індикативну заробітну плату усіх працівників підприємства роздрібно торгівлі у табл. 2.

Таблиця 2. Нарахування єдиного соціального внеску на індикативну заробітну плату

Посада	Показники	Кількість працівників	Сума індикативної заробітної плати згідно посад до оподаткування	Нарахування єдиного податку 36,83%
Директор		1	4610	1697,86
Головний бухгалтер		1	2716	1000,30
Продавець		10	18440	6791,45
Всього		12	25766	9489,62

Аналізуючи дані табл. 1 та табл. 2, помічаємо, що нарахування на заробітну плату значно відрізняються в

залежності від виду їх розрахунку. Схематично дані аналітичних досліджень зобразимо на рис. 4

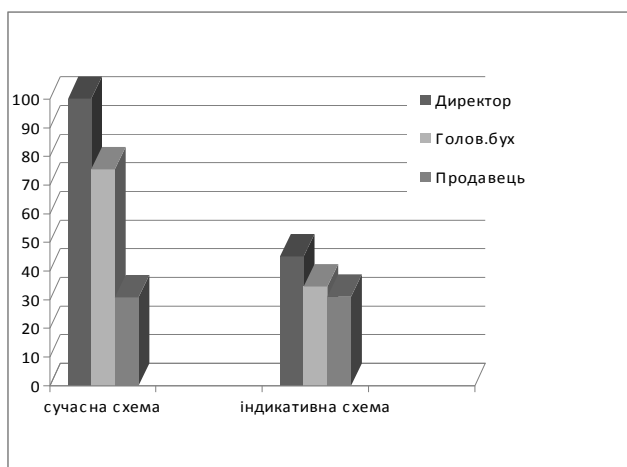

Рис. 4. Розподіл нарахувань єдиного соціального внеску на заробітну плату згідно різних схем

На рис. 4 подано відносне відхилення нарахувань на заробітну плату працівників сфери роздрібно торгівлі за сучасною схемою розрахунку єдиного соціального внеску та згідно запропонованої індикативної схеми. З огляду на здійснені розрахунки, можна констатувати, що запровадження індикативної заробітної плати зменшить податкове навантаження на роботодавця.

Застосування даної схеми допоможе зменшити відрахування до фондів соціального страхування за рахунок витрат підприємства.

Віобразимо в обліку нарахування єдиного соціального внеску:

а) за сучасною схемою:

Дт 92,93 Кт 65 10679,99(28698*36.83 %)

б) за індикативною схемою:

Дт 92,93 Кт 65 9489,62 (25766*36.83 %)

Виходячи з даних розрахунків, можна сказати, що підприємство згідно індикативної схеми буде платити менше в розмірі 1190,37грн., (9489.62 – 10679.99), тобто зменшиться сума зобов'язань до соціального фонду.

Збільшення фонду оплати праці призведе до збільшення надходжень до бюджету через податок з фізичних осіб та надходжень через утримання, які не є навантаженням на підприємство, а сплачується самими працівниками.

Слід зауважити, що податок з доходів фізичних осіб та утримання будуть розраховуватись із загальної заробітної плати працівника, і як наслідок дозволять укріпити фінансово місцеві бюджети, так як податок з доходів фізичних осіб є місцевим. Використовуючи систему оподаткування із застосуванням середньої індикативної заробітної плати, податковий тягар роботодавця зменшиться у середньому на 11% (9489.62:10679,99).

Це дасть змогу підвищити заробітну плату працівникам та підтвердити реальну заробітну плату у звіті соціального фонду, що впливатиме на розмір пенсії в майбутньому.

Запровадивши середню індикативну зарплату, працедавець не буде ризикувати відповідальністю за ухиляння від сплати податків та внесків, спричинених економією під час виплати неофіційної заробітної плати.

Здійснивши запропоновані дії, держава зможе спостерігати поповнення державного бюджету та соціального фонду, що сприятиме легалізації заробітної плати працівників не тільки роздрібно торгівлі, а інших галузей.

З огляду на фактичні розрахунки можна констатувати, що рівень податкового навантаження є важливим чинником для забезпечення ділової активності та розвитку економіки в цілому, а також соціально-політичної стабільності країни.

Програма легалізації заробітної плати повинна передбачати міцну систему контролю з боку держави, а саме виконання її контролюючої функції у вигляді штрафів роботодавцям за ухиляння від сплати податків та внесків.

Запровадження індикативної заробітної плати спричинить незадоволення роботодавців у випадку, коли реальна заробітна плата робітника буде менша за індикативну заробітну плату, адже різницю нарахувань підприємств змушений буде покривати за рахунок своїх витрат. Така ситуація виникатиме лише в тому випадку, коли існуватиме тіньова заробітна плата, яку отримують працівники неофіційно.

Впровадження індикативного способу нарахувань єдиного соціального внеску потребує створення на законодавчому рівні тарифної сітки оптимальної заробітної плати за видами діяльності. Дана заробітна плата повинна бути вищою за індикативну заробітну плату у відповідному розрахунку.

За недотримання тарифної сітки на підприємства будуть накладатися штрафи та посилюватись контроль з боку Державної податкової адміністрації. За даних умов роботодавцю стане не вигідно продовжувати виплачувати заробітну плату у "конвертах", адже сума штрафів ДПА буде значно перевищувати суму "зеконномлених" коштів на приховуванні реальної заробітної плати своїх працівників, що змусить підприємця вийти із "тіні".

Для зразкових роботодавців, що будуть дотримуватись законодавства, доречно запровадження системи заохочення з боку Державної податкової адміністрації у вигляді податкових пільг та "податкових канікул" без податкових перевірок.

Заохочення підприємців також буде виявлятися у ряді економічних чинників, зрозуміло, що за таких правових та економічних реформ дотримуватись законодавства буде позитивним для підприємців.

Впровадження індикативної заробітної плати та контролю за її дотриманням забезпечить працівникам соціальний захист з боку держави, передбачених законодавством України.

Посилення відповідальності за виплатою офіційної заробітної плати матиме позитивні наслідки не лише для працівників, а і для роботодавця та держави і зображено на моделі ефективності контролю за виплатою офіційної заробітної плати (рис. 5).

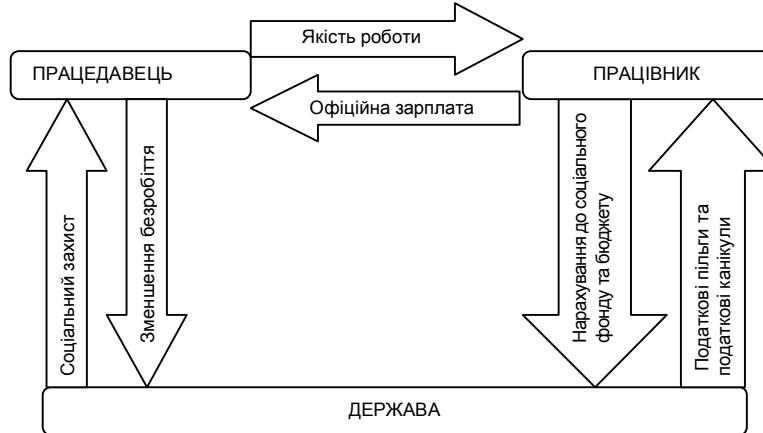

Рис. 5 Модель ефективності контролю за виплатою офіційної заробітної плати

Для підприємця запропоновані зміни будуть проявляться насамперед у зменшенні податкового навантаження на фонд оплати праці, що призведе до детінізації власного бізнесу та відмови від ведення подвійної бухгалтерії, а отже і зміцнення довіри до держави. Наповнення державного бюджету, соціального фонду та зменшення безробіття – ось ті позитивні наслідки, до яких призведе запровадження індикативної заробітної плати в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

При переході до ринкової економіки відбулися кардинальні зміни в багатьох сферах економічної діяльності, у тому числі і в системі оплати праці. Складаються нові відносини між державою, підприємством і працівником з приводу організації праці, які призвели до ряду негативних наслідків, зокрема тінізації заробітної плати.

Для вирішення даного питання необхідно створення умов ефективного реформування податкової системи в частині зниження реального податкового навантаження і тоді Україна матиме шанси стати серйозним суб'єктом економічної конкуренції на світовому просторі.

Отже, здійснення заходів щодо посилення державного контролю за виплатою офіційної заробітної плати, що передбачає запровадження комплексу взаємопов'язаних заходів із створенням сприятливих умов для легального ведення бізнесу та посиленням відповідальності за економічні злочини, дозволить поліпшити соціальний клімат у суспільстві та забезпечить економічне зростання.

Таким чином, запропоновані впливові аспекти легалізації заробітної плати шляхом впровадження індикативної заробітної плати та розрахунку на її основі єдиного соціального внеску призведуть до:

– створення сприятливих умов для виплати офіційної заробітної плати, через зменшення податкового навантаження;

- підвищення рівня доходів і соціального захисту громадян;
- залучення значних додаткових бюджетних надходжень;
- забезпечення сталого та динамічного економічного зростання підприємств.

Список використаної літератури:

1. Закон України "Про встановлення розміру мінімальної заробітної плати на 2010 рік" від 20.10.2009 № 1646-VI 26 // Відомості Верховної Ради 2009, № 6, ст. 54
2. Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" із змінами, внесеними згідно з Кодексом № 2755-VI (2755-17) від 02.12.2010
3. Постанова "Про затвердження Порядку визначення страхових тарифів для підприємств, установ та організацій на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання" від 13 вересня 2000 р. № 1423.
4. Розпорядження КМУ від 02.03.2010 року № 359-р "Про запровадження плану заходів щодо детінізації доходів та відносин у сфері зайнятості населення".
5. Пастух О. Механізм формування доходів працівників залежно від зростання ефективності виробництва // Економіка України. – 2009. – № 8. – С. 42-55.
6. Сняєва Л. Проблеми регулювання оплати праці та шляхи їх вирішення в Україні // Регіональна економіка. – 2009. – № 1. – С. 171-177.
7. Тучак О. Застосування ефективних форм оплати праці // Баланс. – 2009. – № 45. – С. 22-24.
8. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. <http://zakon.rada.gov.ua>.
10. <http://books.br.com.ua>

ШЕВЧУК Людмила Петрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку Вінницького торгівельно-економічного інституту КНТЕУ

Наукові інтереси:

- легалізація заробітної плати